

LANT ÉS SZMOG

ÖT ÚJ RÖVIDFILMRŐL

KALENDÁRIUM. Kovásznai György Hitler-, illetve náciizmus-kalendáriuma a korabeli kép- és hangdokumentumok animációs felhasználását ötvözi az „egy szál ceruzával” felfegyverkezett, karikaturista rajzfilmes módszerével. Ennél többet szóban nehéz elmondani erről a direkten politizáló, agitáló filmről — éppen azért, mert annyira film.

Első harmada, mely a náciizmus feltűnését és hatalomra jutását idézi fel, kissé lassú, néhol túlépitett, aszociációs szerkezete nem elég zárt. A középső rész viszont, amelyben a Führer, a háború-mágia és tébolyult karmestere mennydörgő Wagner-zeneire vezényli a második világháborút, talán a leghatásosabb animációs kompozíció, amit valaha láttam. A záró rész ismét halványabb kissé: a Harmadik Birodalom bukását és a tegnapi-mai neonáci próbálkozásokat nem is igen lehet ugyanazon az érzelmi hőfokon és azzal a frappáns tömörítéssel, drámai felfokozással viszszaadni képbén-hangban, ami a középső részt remekléssé teszi. (*Pannónia Stúdió*)

SZÉP ÚJ VILÁG Vitéz Gábor színes környezetvédelmi kiáltványának elsősorban dramaturgiai alapelképzelését tartom hibásnak. A Neményi Ferenc által invenciózusan fotográfált film igen nagy képi erővel tár elénk egy sor káros jelenséget: a levegő, a víz, a növény- és állatvilág, az ember természeti környezete szennyezésének, rongálásának, elcsúfításának, némelykor a megsemmisítésével határos vagy felérő megváltoztatásának tényeit. A rendező eligazító szöveget nem fűz a látottakhoz: csak a képek és a képkapcsolások eszközével kívánja informálni a nézőt. Így azonban — részben legalábbis — félreinformálja.

A sajtó, a rádió, a tévé, a mozi ma teli környezetvédelmi tárgyú anyagokkal. Ám ezek jelentős része elhibázott. A higgadt és útmutató elemzést az inkább lefegyverző, mint mozgósító ijesztgetés helyettesíti. A *Szép*

új világban is! Melynek kicsengése, éppen mert a lencsevégre kapott jelenségeket hatásosan táralja, veti össze egymással, bár akaratlanul, civilizáció-ellenes. Mert nem különíti el azt, ami a mai, korszerű életnek, az iparosításnak, az ember kiszabulásának a nyomorító, archaikus természeti körülmények alól *szükségszerű ára*, és azt ami elkerülhető és elkerülendő hiba, ami kiküszöbölhető anélkül, hogy feladnánk civilizációnk alapvető vívmányait.

Ha részletekbe menően vizsgál-nánk a filmben csak egymás mellé sorolt, és így azonos súlyúnak feltüntetett jelenségeket, kitűnne, hogy például az artisztikusan fényképezett sokféle füst és pára közt akad teljesen ártalmatlan; a látott külszíni fej-tések és meddőhányók által a természetben vágott seb viszonylag csekély, és a természeti idő mértékével mérve hamar beheged; hogy a film a vegyszeres növényvédelem szakszerű gyakorlását nem különíti el az ilyen munka szigorú előírásainak a bűnözés határát súroló megsértésétől stb.

Hazánkat, mint oly sok más, a környezetvédelem körüli, sokszor túldramatizált vitakampány is kesvére érte el. Most, amikor e késést igyekszünk behozni, ne feledkezzünk el e témakörnek a tudomány és a társadalom igen sok megoldatlan kérdését érintő kuszaságáról. Nemcsak fizikai és biológiai környezetünkért vagyunk felelősek. A hangulati légkört is fenyegetik óvatlanul keltett, s nehezen eloszlatható füstök és ködök. (*Népszerű-tudományos Stúdió*)

LANT ÉS KARD. Keserves, tanul-ságos tévedés. Ezt a filmet — korábbi terv szerint — Jancsó Miklós készítette volna. Azután, nyilván más kötelezettségei miatt, átadta a forgatókönyvet Lestár Jánosnak. A film, ha jól értettem, Petőfi költői és harcos egyéniségének egységét kívánta volna megjeleníteni, verstörödékekből szőtt szöveggel, és látomásszerűen idézett 48-as rekvizitumokkal, sőt itt-ott színészi alakítással, már

amennyiben az élőkép annak nevezhető. Ha jól értem... Valójában azonban szinte képtelenség — a megvalósult műből legalábbis — ép értelmet kihámozni. Üres nyergű lovak ügetése, 48-as öltözőtűek halálba menetelése, akiken semmi szabadságharcos hév nem érzik, csupán a Hadtörténeti Múzeumból vagy a filmgyári kosztümtárból előszedett ruhák naftalinszaga, ugyanezek a ruhák kirakva a mezőre, madárijesztő-rudakra... S a fényképezés, lehet, a bukás fölötti honfűbűt, a férfias bánat tompaságát kívánta érzékeltetni, valójában azonban holt színeivel, lapos síkjával évek sora óta ez a legrosszabbul fotografált magyar film.

Netán lesznek, akik most felkiáltanak: a király meztelen! Íme, amikor Jancsó, mint rendező neve nem ragyog ott a főcímben, rögtön észrevesszük a rekvizitumok és „olcsó” jelképek halmozásában a bombasztikust, a művészkedőt, a blöfföt... Valójában azonban a *Lant és kard*-ban nem bizonyos formai elemek mondták csődöt, hanem az egész nem hevült át. Annnyit érzékeltet Petőfi és '48 világából, amennyit a múlt századi olajnyomatok közül is a legrosszabbul komponáltak. (*Katonai Stúdió*)

POÉZIS. Tóth János, amikor „csak” fényképez, akkor is sokkal többet ad a mű egészéhez, mint általában az operátor. Az ő társszerzőként önzetlen vértömlesztéssel adott, az egész mai magyar filmművészet számára jelentős, nemzetközileg is „jegyzett” eredményei jórészt egy-egy Huszárik- vagy Makk-filmben szétválaszthatatlanul beleötvözve gyönyörködtették a nézőt és gazdagították a filmesztétikát. Most azonban, amikor maga rendezett és fotografált filmet Szörös József népi fafaragóról és szobrászról, úgy tűnik, ilyen célra nem alkalmas anyagra applikálta stílárís kísérleteit.

Szörös József a végeletekig leegyszerűsített, tiszta formavilágú, éppen egyszerűségükben meghökkentően kifejező, hatásos fa- és kőfaragványait Tóth János kiemelte a parasztművész „műterméből”, illetve áttetette abba a nagyobb „műhelybe”, amely maga a teljes természeti, tárgyi és családi környezet, ahol a „na-

iv” művész él: amely meghatározója, ihletője, témája alkotásainak. Ez az áttemelés azonban úgy történt, hogy részben szürrealista és „szürnaturalista” megoldások, filmi ötletek volnának hivatva érzékeltetni a népi művész élete és művei közötti kapcsolatot, szerves egységet. Csakhogy a mű és az élet szőben forgó, „naiv” kapcsolatának éppen az egyszerűség, a közvetlenség, a kéresetlenség a lényege. És ezzel sem harmóniában, sem a megértést segítő ellentétben, diszharmóniában nincsen a film ábrázolásmódja. Így az ábrázolt népi műalkotások pusztán tárgyi rekvizitumok egy furcsa, alig kibogozható értelmű, öntörvényű filmben. S amikor a rendező a szántás apró falapra véselt remek domborművét, trükkfotóval, a színes, szélesvásznú valódi szántás naturalista keretébe zárja, vagy Szörös József érdekes „neoprimitív” köffejeit állványokon, mintegy „karóba húzva” kirakja ugyane szántásra, bármilyen volt a szándék, az eredmény az izlésficam vadját veti fel. (*Riport és Dokumentum Stúdió*)

POLOVECI TÁNCOK. György István táncfilm-sorozatának e része, rövid bevezető után, mely Borodínról, az *Igor hercegről* és Fokinnak a híres táncbetéthez készített koreográfiájáról ejt pár mondatot, a táncprodukciót kevés vágással és plánnal, hosszú nagyotállokban mutatja be. Fokin a korábban inkább csak a szolisták élő hátteréül szolgáló tánckart egyenrangú „cselekvővé” tette. Így a tánckompozícióhoz valóban ez a módszer látszik alkalmasnak.

Miért, hogy ez a színes táncfilm mégis halványra sikerült? Operaházunk tánckarának nemigen ízlett a feladat, mely sem a klasszikus operabetétekben, sem Sztravinszkij vagy Bartók táncjátékaiban szerzett rutinnal meg nem oldható; hasonló az Aszfajev vagy Hacsaturján műveihez készített, temperamentumos csoporttáncok adnak. S ez a koreográfia, meg a nagyotállok túlsúlya sokkal elevebb, plasztikusabb térbevilágítást kívánt volna. A táncosok olykor szinte belevesztek a díszlet sötét hátterébe, mely elnyelte mozgásuk kifejező erejét, ritmusát. (*Népszertű-tudományos Stúdió*)

LÁZAR ISTVÁN